

Slobodan Ilić

KASIDA AHMEDA VAHDETIJA IZ NJEGOVOG SARAJEVSKOG DIVANA

Heretički hurufijski derviški red nastao 14. vijeka u Iranu iako nakon samog osnutka izložen surovim progonima održao se do polovine 17. vijeka, a njegova učenja, modifikovana i uklopljena u učenje nekih derviških redova, posebno bektašija, do danas. Tumačeći Kur'an na krajnje ezoteričan način, gdje je bitnu ulogu igrala brojčana vrijednost pojedinih slova arapsko-perzijskog alfabeta (odakle i ime „hurûf“, hurûf-ar. slova), te traženje ekvivalenata tim slovima u ljudskom licu kao „drugoj knjizi Božjoj“, pripadnici sekete izazvali su srdžbu vjerskih čistunaca i predstavnika zvanične ortodoksije što je uslovilo tragičnu sudbinu njenih protagonista i samog osnivača reda Fazlullahha Esterabadija, ubijenog 1394. godine.

Do sada jedini poznati predstavnik ovog reda u našoj književnosti na orijentalnim jezicima bio je bosanski pjesnik i derviš kojem je pravo ime vjerovatno bilo Ahmed, a bio je poznatiji po dva nadimka. Prvi, „Vahdetî“, pjesnički je pseudonim (mahlas) koji je sam izabrao želeći njime izraziti svoju privrženost učenju o egzistencijalnom monizmu (wahdatu-l-wugûd). Drugi su mu prišli neprijatelji iz redova uleme: „Mulhid“ - ar. raskolniik, otpadnik od vjere. Prijekom je bio iz Dobruna, nedaleko od Višegrada, gdje je čini se, i proveo dobar dio života, pošto se riječ „Dobrunî“ (Dobrunjanin) u više rukopisa nalazi iza njegovog imena. Nominalno je vjerovatno pripadao mevlevijskom bratstvu, stekao je vrlo široko obrazovanje, vjerovatno u Sarajevu i Istanбуlu; često se selio, sigurno ne uvijek svojom voljom; pisao stihove kojim je stekao više neprijatelja nego prijatelja; prošao Bagdad, Basru i Hidžaz, da bi skončao onako kako je i počeo, u seocetu Eregli blizu Konje, iza 1603. godine¹

1) Rijazijevo podatak o 1598. kao godini Vahdetijeve smrti prenijeli su Bašagić, Handžić i Šabanović, pa po njima i ostali. Međutim, on nije tačan što potvrđuju i dva Vahdetijeva hronograma pisana povodom događaja koji su se zbili nakon te godine. Kasniji od njih slavi ustoličenje sultana Ahmeda I, pa sa sigurnošću možemo tvrditi da je te, 1603. godine naš pjesnik bio živ

Uz dosad najkompletnejši pronađeni rukopis Vahdetijeva divana koji se čuva u bliblioteci Suleymâniye u Istanbulu² i koji sadrži 139 pjesama u alfabetском poretku prema rimi, rukopis broj 3049 Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu najznačajniji je izvor za izučavanje Vahdetijevog pjesničiog djela. Rukopis koji sam uslovno nazvao „Sarajevskim divanom“ sadrži ukupno 48 pjesama, uglavnom gazela. Izuzetak čine nekoliko hronograma, jedan terdži-bend i dvije kaside koje ovdje u cijelosti donosim sa prevodom i neophodnim kritičkim aparatom.

Prva od dvije kaside se, sa neznatnim razlikama, nalazi i na početku trećeg toma Kadićevog zbornika. Pomenute kaside, što je donckle i uobičajeno, nemaju jedinstvenu temu. Na početku pjesnik obično izlaže osnovne postavke hurufijskog učenja o slovima iz čijeg je međusobnog odnosa nastao sav materijalni svijet, zatim prelazi na satiru (hedžv) na račun ortodoksnih vjerskih autoriteta koji odbacuju Fazlullahovo učenje da bi završio sa pohvalom (medh) Fazlullah-a i četvrtog halife, odnosno prvog imama Alija. Pjesme su, kao i ostatak Vahdetijevog divana, pisane na turskom jeziku.

1.

- Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka. Mskp. 3049, str. 37b, 38a.
- Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka. Târih-i Enverî (Kadićev zbornik. Mskp. bez sign.), III; str. 1,2.
- Istanbul, Suleymaniye kutuphanesi. Selim Aga ktp. Uskudar, Hasim Pasa kitaplari. Mskp. 85/2, str. 29b - 30b.
- Mehmed Handžić, „Vahdeti“. Glasnik IVZ, IV, Sarajevo 1936, str. 194-200.

Ez ân-i Wahdatî l-Bosnawî d-Dobrûnî rahima-hu l-lâhu taæâlâ³

- 1 Bâl ü per açdı yine isbu hümâ-yi dil ü cân
Mûrç-i Sîmurç mitâli meger ister tayarân
- 2 Mûlk-i süflîyi qoyup ‘âlem-i ‘ulvi, şehrîn
Zulf-i dilber gibi qılmaq diler ani seyerân
- 3 Dâne-i hâl⁴ ‘idârun⁵ göruben cânânun
Harman-ı dehri gesüp gün gibi eyler dcverân
- 4 Dûd-i âhum ana bu ‘illet ile oldı  adâ⁶
Kâkul-i yâr sifat cizginup ister cevelân

2) Selim Aga. Hasim Pasa. Mskp. 85/2.

3) Samo u sarajevskom divanu.

4) Kod Kadića stoji: hâl

5) U sarajevskom divanu stoji: ‘idârin

6) Kod Kadića i u istanbulskom divanu) gadila

- 5 Nâl⁷ ü hat serhi ile noqta vu harf⁸ oldi murâd
Nite kim leyl-i ezelden⁹ eter sems-i cihâl¹⁰
- 6 Ger ci bu bahte rîdâ vermedi qısm-i 'ulemâ
'ulemâ dedum ise sanma hudûr-i hcm-dân
- 7 'ulemâ namın urınan cühelâdur¹¹ dedüğüm
Ya'nî eclâf-i zamânila gürûb-i hızâ
- 8 Nice baht ede kişi bilmedüğü mebhâtden
Hâssa kim qâsir ola andaki 'aql ü id'ân
- 9 Bilmeyen dât ü sıfâti ne bilur ol câhil
Enbiyâya nice vârit ola dîv-i nâ-dân¹²
- 10 Sözleri bu ki Hüdâ'nun şifati var veli
Dâtînun 'ayni degil ğayri degildur her ân
- 11 Ben ta'accüb ederin bu ne 'abet sözdür kim
Ğayr 'ayne bu şifat birle naqîd ola hemân¹³
- 12 Qışşa-ı pile dönüpdur bu haberler ki elde
Ki ani gördüm diyeni öldüre kûrân-ı cihân
- 13 Rehberün yolu hatâ olmağla pey-revler
Gitseler¹⁴ rah-i dalâle n'aceb ey yârân
- 14 Gâlibâ rehber-i kûrân dahî kördür göresiz
Erte bir gün quyuya düşdüğini ol hayvân
- 15 Hele „l-minnatu li-l-lâh“¹⁵ ki bu sırr-ı Haqqı
Harf ü noqta ile beyân eyledi Fadl¹⁶ ı Yezdân

7) U istanbulskom divanu) hâl

8) U istanbulskom divanu) hurûf

9) U ist. divanu) leyl-i qadr

10) U ist. divanu: mihrecân

11) U sarajevskom divanu i u Kadića) Sufehâ

12) U ist. divanu: dîv u nâ-dân

13) U ist. divanu ovaj stih glasi) 'ayn gayre dahî gayr ayne naqîd oldi hemân

14) U sarajevskom divanu i kod Kadića: gitdiler

15) Pjesnik vrlo često u stihove ubacuje kompletne fraze, nekad i čitave rečenice na arapskom jeziku, najčešće citate iz Kur'ana. Isto tako, kod nekih udomaćenih arapskih izraza, često kroisti primaran oblik (s arapskim određenim članom), svakako zbog potreba metra.

16) U sarajevskom divanu kao i u Kadićevom zborniku riječ „fadl“ je zamijenjena simbolom. Inače, u cijelom Vahdetjevom divanu, što je manir svih hurufijskih pjesnika, drugi dio Fazlulahovog imena najčešće je zamijenjen jednim od sinonima riječi „Allah“ (Haq, Ehad, Vâhid, Ized, Yezdân itd.)

- 16 Noqta dât oldıdı harf ana şifâfat oldı veli¹⁷
 Qurş-i mihrile anun şu 'lesi mânend-i 'ayân
- 17 Hamd ana vâcib olupdur bi-haqiqat kim ol
 Mebhât-i dât u şifâfatı bize qıldı i 'lân
- 18 Harf ü noqta dedüğüm-şanma ki eşkâl-i rüsûm¹⁸
 Bil ki melhûz ile melfûz olandur tîbyân
- 19 Noqta melhûz u hurûf oldı kelâm-i melfûz
 Uşte¹⁹ Qur'ân-i qadîm evdah u enver bürhân
- 20 „Sı vü dü“²⁰ oldı ise n'ola hurûf-i ezeli
 Sayha-i vâhidedür ma'nâda peydâ ve nihân
- 21 Belki mebhût olan eşkâl-i rüsûm²¹ ola tamâm
 İşbu eşkâli sana eyleyeyin ben âsân
- 22 'aynı ma'na' olıcaq cümle-i eşkâl-i rüsûm²²
 'aynı dât olmıya mı nutq-i kelâm-i insân²³
- 23 Hassşa kim dildeki elfâz kelâm-i qalbî
 Dât-i Haq gibi ana yoq şuver ile ebdân
- 24 Ten gözü görmez imiş cân yüzini bî-sûret
 Sûretün kör gözine ğayr-i câ'iz Cânân²⁴
- 25 Cümle-i esmâ-i Hüdâ 'aynı müsemmâdûr kim
 "Allâh, Allâh" diyene vâcib olur şîdq-ı cenân
- 26 Şöyle kim rahlede vu kürsîdeki metn-i kelâm
 Bir kişi dese eger kim bu degildür Qur'ân
- 27 Vâhid'e²⁵ iki demişlerden olur ol kâfir
 Cânına la'net anun kim ede Haqq'a 'isyân

17) U ist. divanu ovaj stih glasi: noqta dât oldı hurûf ana şifâfat oldı velî

18) Kod Kadića: eşkâl ü rusûm

19) İste

20) Broj 32 je u hurufijskim tekstovima redovno označen simbolom . Vidi: E.J.W.Gibb, A History of Ottoman Poetry, London 1958, I; str. 372; J.K.Birge, The Bek-tashi Order of Dervishes, London 1937, str. 149.

21) U ist. divanu: eşkâl-i hurûf

22) Isto

23) U istanbulskom divanu je redoslijed stihova nešto drugačiji: 21, 26, 28, 27, 22, 23, 24, 29... Redoslijed u sarajevskom Vahdetijevom divanu je logičniji i, s obzirom da je rukopis stariji, vjerovatno autentičniji.

24) Samo u ist. divanu

25) U ist. divanu) Tanri'ya

- 28 Belki bir harfine inkâr eder olsa her ân ²⁶
 Kâfir-i mutlaq olur, vâcib qatl-i küfrân
- 29 Suveri 'ayn-i ma'âni bilür erbâb-ı kemâl
 'ayn-i vâcib mi degildür bi-haqiqat imkân
- 30 Yüri var fehm ede gör noqta ve sırrun harfin ²⁷
 Sana rûşen ola tâ cümle-i rûmûz-i Qur'ân ²⁸
- 31 Gözün ač 'ibret ile ²⁹ vechûne ³⁰ haq rabbûni gör ³¹
 Sensin ol âyîne-i mûr-i cemâl-i sûbhân
- 32 Sendedür dât-ı ezel ³² sende şifât-ı ezeli
 Sendedür hûccet-i qâti' ile hûkm-i sultân
- 33 Dâta dâl olmagičün fadl-ı Ehad'dan ³³ mutlaq
 „Sı vu dū“ ³⁴) nuqata bedel „sı vu dū“ ³⁴ nat geldi nişân
- 34 Hattun ol nûr-i ezeldür ki tecelli gıldı
 Yüzün ol Ka'be dürür "unzila fi-hi l-qur'an“ ³⁵
- 35 Secde emr oldi senün vechûne qîblem hattâ
 Eyleyen oldi melek etmeyen oldi şeytân ³⁶
- 36 'ârif ol Vahdetiyâ nefşuni bil rabbûni bul
 Nefisden rabbe erûr zümre-i ehl-i 'îrfân.

26) U ist. divanu) ol ân

27) U ist. divanu: harfun sirrin

28) U istanbulskom divanu ovaj stih glasi: dilersen ki sana görine 'ars-i Rahmân -
 „Zeliš li da ti se ukaže tron Milosrdnog“

29) U ist. divanu: 'ibretle

30) U ist. divanu: veche

31) U sarajevskom divanu kao i u Kadićevom zborniku iznad ove riječi nalaze se upisana arapska slova „hâ“ i „mîm“ za koja mi, u ovom trenutku nije poznato šta ovdje predstavljaju. Mogao bih samo dodati da ona spadaju u onih 14 slova kojima počinju pojedine kur'anske sure, a kojima, kao što je poznato, hurufije pridaju posebnu važnost i pripisuju im razna skrivena značenja. Takođe, slovo „hâ“ za hurufije simbolizuje Imama Husejna, a „mîm“ Imama Hasana Askérija. (Vidi: Birge, The Bektashi Order of Dervishes, str. 151, 152)

32) U istanbulskom divanu) dât-i Hudâ

33) U ist. divanu: dât-i Hudâ'dan

34) Vidi bilj. 20.

35) U sarajevskom divanu i kod Kadića je nešto drugačiji redoslijed pa ovaj stih dolazi nakon stiha 35. Mislim da je ovakav poredak stihova logičniji. Vidi bilj. 15.

36) U istanbulskom divanu: eylemeyenler şeytân

Prevod:

Od Vahdetija Bosanca Dobrunjanina smilovao mu se uzvišeni Allah

- 1 Raširila je opet krila ta sveta ptica srca i duše
Želi li to poletjeti Simurg-ptica ³⁷?
- 2 Ostavite niži svijet, a grad višeg svijeta
Poput uvojka drage želi učiniti, gledajući ga
- 3 Vidjevši mladež na obrazu voljene
Žetu vremena obišavši, kruži poput sunca
- 4 Moj uzdah i ova patnja postaže joj hrana
Uvija se poput draginog zulufa, tumarati želi
- 5 Tačka i slovo uz objašnjenje mladeža i crta lica postade želja
Kao što je iz noći pravječnosti trag sunce ovog svijeta
- 6 Iako ovu raspravu nije odobrio stalež uleme
Ako rekoh „ulema“, ne misli da tu ima znalaca
- 7 Oni o kojima govorim su neznalice koji su prigrabili titulu uleme
Drugim riječima, banda koja se podigla uz nitkove svog vremena
- 8 Kako neko da raspravlja o temi koju ne poznaje
Posebno ako je kratke pameti i moći rasuđivanja
- 9 Šta zna taj glupak koji ne pojmi Božju suštinu ni Njegova svojstva
Kako Božje poslanike da naslijedi neuki đavo ³⁸?
- 10 Oni uvijek govore kako Božja svojstva postoje, ali
Niti su isto što i Božja suština, niti su izvan nje
- 11 Ja se čudim kakva je to besmislena priča
Kad su riječi „isto“ i „drugo“ jedna drugoj oprečne ³⁹
- 12 Vraćaju na priču o slonu ova tumačenja koja dobijamo
Kada onog koji reče: „Vidjeh ga“ pogubiće slijepci ovog svijeta ⁴⁰

37) Mitska ptica koja nastanjuje planinu Elburs.

38) Aluzija (telmih) na hadis: „Učenjaci su nasljednici poslanika“ (Alimler peygamberlerin varisleri.)

39) Stihove 6-11 objavio je i preveo M. Handžić u svom članku („Vahdeti“, Glasnik IVZ, br. 5-6, Sarajevo 1936). Moj se prevod tek neznatno razlikuje.

40) Poznata je priča o slijepcima koji su pokušavali putem dodira da saznaju kako izgleda slon i, pošto je svaki dodirivao različit dio tijela, nikako nisu mogli da se slože o njegovom izgledu i obliku. Možda i aluzija na Halladžovu ili Fazlullahovu smrt.

13. Oni koji slijede vođin put iako je pogrešan
Krenu li krivim putem što je čudno, ej prijatelji
- 14 Po svoj prilici je i vođa slijepaca slijep, vidjeće
Kad za koji dan u rupu upadne ta budala
- 15 Iznad svega hvala Bogu što je ovu tajnu Božju
Pomoću slova i tačke objelodanio Fazlullah
- 16 Tačka bješe Suština, a slovo joj postade Svojstvo
Sunčev disk i njegov⁴¹ sjaj jednako su jasni
- 17 Uistinu ga treba slaviti jer nam je on
Obznanio raspravu o Suštini i Svojstvima
- 18 Ne misli da su slovo i tačka o kojima govorim tek oblici i šare
Znaj da je u njima ključ za Izgovorenju i Neizgovorenju riječ
- 19 Tačka je Neizgovorena, a slova postaše Izgovorena riječ
Tu je i drevni Kur'an kao najjasniji i najsvjetlijii dokaz
- 20 „Trideset i dva“⁴² su svakako slova iz pravječnosti
To je jedan vapaj, zatajen ili glasan
- 21 Ali, da pomenuti oblici i šare budu do kraja jasni
Bolje da ti te oblike ja rastumačim
- 22 Istu bit imaće svi crteži i oblici⁴³
Istu će bit imati ljudski izgovor riječi
- 23 Posebno kad su riječi na jeziku govor srca
Nema tijela ni oblika koji sliči Suštini Istine⁴⁴
- 24 Oko tjelesnog ne vidi lice duše koje lika nema
Slijepom oku vidljivog Ljubljeni⁴⁵ je nedostupan
- 25 Sva su imena Božja jednako nadjevena, pa
Iskrena srca mora biti ko govorí „Allah, Allah“
- 26 Tako, za tekst izgovoren sa rahle⁴⁶ i propovjedaonice
Ako neko kaže: „To nije Kur'an“

41) Misli se na Fazlullaha

42) 32 slova perzijskog alfabetu

43) Misli se na oblike slova

44) tj. Boga

45) Bog

46) Stalak za čitanje (obično za čitanje Kur'ana).

- 27 Da za Jednog kaže da su dva ⁴⁷, taj nevjernik
Ko da prokune njegovu dušu i ustane protiv Boga
- 28 Ali svako ko makar jedno Njegovo slovo porekne
Potpun je nevjernik, ubiti treba nevjera
- 29 Njegov lik zna oko spoznaje, savršeni učitelj
Da li je oko potrebe to uistinu kadro?
- 30 Da bi je odgonetnuo, idi i gledaj slova tajne ⁴⁸
Pa će ti biti jasna do posljednjeg znaka u Kur'anu
- 31 Otvori oči sa čuđenjem, pogledaj svoje lice, vidi svoga Gospodara
Ti si to ogledalo svjetlosti ljepote Božje pohvale
- 32 U tebi je suština pravječnosti, u tebi vječna svojstva
U tebi je konačan dokaz i vlast sultana
- 33 Da postane potpun pokazatelj Božjoj suštini, milošću Jednoga
Umjesto 32 tačke, 32 crte dodoše kao znak ⁴⁹
- 34 Crte tvog lica su to svjetlo pravječnosti kojima se Bog prikazao
Ka'ba je ta tvoje lice „u kojem je objavljen Kur'an“ ⁵⁰
- 35 Bješe naređena sedžda tvome licu, meni je čak i kibla
Ko je poslušao postade melek, ko je odbio postade šeđtan ⁵¹
- 36 Razborit budi, o Vahdeti, spoznaj sebe sama, nađi svog
Gospodara ⁵²
Kroz dušu doseže Boga društvo ljudi od spoznaje.

47) tj. da Bogu pripiše druga

48) tj. slova od kojih je sastavljena zagonetna riječ

49) Prema hurufijama, svako slovo perzijskog alfabetu ima odgovarajuću crtu na ljudskom licu.

50) Na arapskom jeziku

51) Aluzija na kur'ansku priču o Iblisovom odbijanju da se pokori čovjeku

52) Telmih-odnosi se na hadis koji se pripisuje Aliju: „Man spoznao je svog gospodara)

- Sarajevo, Gazi Husrev-begova biblioteka. Mskp. 3049, str. 38a, 38b.
- İstanbul, Suleymaniye kutuphanesi. Selim Aga ktp. Uskudar, Hasim Pasa Kitapları. Mskp. 85/2, str. 11b - 12a.
- M. Handžić, „Vahdeti“. Glasnik IVZ, IV, Sarajevo 1936, str. 197-198.

- 1 Dile rehber olalı besmele-i noqta-i "bâ"
Günden azher görünür çeşmümə 53 dât yektâ
- 2 Noqta-i dâta 54 hurû oldı şîfât-ı ezeli
"Elif" ü "bâ" ile "tâ" 'dan ne ki vardur tâ "yâ" 55
- 3 Gözün aç 'ibrete baq gör ne imiş sîrr-ı hurûf
Şîfat-ı dât-ı müsemмâ degil illâ esmâ
- 4 'ard qıldı yüzini kendü yüzinden bize Haq
Sözde yüz olmiya illâ ki liqâ-yı ma'nâ
- 5 Lafz-ı ma'nâyi bilüp dât ü sıfâti mutlaq
Anladum neydüğini şerh ü beyân keşf-i gitâ 56
- 6 Sûre-i seb'-ı metâni 57 fâtiha ve ümm-i Kitâb 58
Çehre-i mâh u şân-ı hatt-ı 59 Hûdâ nûr-i hûdâ
- 7 Câmi'-i cem'-i kutub "sı vü du" harf oldı veli
Câmi'-i "sı vü dü" harf oldı dilâ noqta-i "bâ"
- 8 Noqta dât oldı tekellüm ü kelâm ana sıfât
Buna câ'iz degil inkâr kes 60 aşlâ qat'â
- 9 Noqta melhûz u 61 hurûf oldı kelâm-ı melfûz
"Şahdu-l-lâh 'alî inna-hu wâhid wa 'ulamâ"

53) U istanbulskom rukopisu) gözume

54) U istanbulskom rukopisu: noqta dât

55) U ist. divanu ovaj stih glasi: Elif bâ ile ve tâ'dan neki vardur tâ yâ

56) U ist. divanu: keşf u gitâ

57) U ist. divanu (arap.): „sab'u-l-ma@âni“

58) U ist. divanu (arap.): „ummu-l-kitâb“

59) U ist. divanu: hata'

60) U ist. divanu: kişi

61) U ist. divanu bez „vav“-a

- 10 Minnet ol Haqq'a ki dât u ⁶² sıfati vâhidür
Şâhidüz vahdetine cân u gönülden baqqâ ⁶³
- 11 Vahdet dât u sıfâti ⁶⁴ ne bilür ol câhil
Ki ede lafza gelüp ma'nâ içün sit u ⁶⁵ sadâ
- 12 Ten gözü görmez imiş dâty u sisât-ı Haqq'ı
Mite kim derk edemez ma'nâ ve lafzı a'mâ
- 13 Lîkin ⁶⁶ a'mâ dedüğüm ⁶⁷ kimler imiş dersen eger
Dinle imdi ki budur hâsılı ta'rîf-i bin'a
- 14 Ehl-i ma'nâ geçinen ⁶⁸ ya'nı ki qısm-ı cühhâl
Ki anlarun nâmı olupdur 'ulcmâ ve fudalâ
- 15 Haq ıraq ⁶⁹ eyleye ol fadl u hunderden kişiyi
Ki vere sâhibine kibr u ğurûrla riyâ
- 16 Bu qadar kibr u fudûlât u ğurûr ile dilâ
Enbiyâ sırrına vârit ola bunlar hâsâ
- 17 Biz ki meşhûdümüzün, şâhididür kevn ü mekân
Biz ki medlûlümüzün dâllidür Fadl-ı Hûdâ ⁷⁰
- 18 Biz ki Qur'ân-ı qadimün ezeli mazhari yüz
Ümmehâtına olup râci'u mensûb zirâ ⁷¹
- 19 Mudde 'âmuz qidem-i hânedân ıbahti iken ⁷²
Haq mi ki edeler inkâr eyle nâ-haq da'vâ ⁷³
- 20 Şâhid ü hüccet ile tâbit iken aşl-ı şühûd
Selb edüp hüccetümüz yoq zere derler "lâ lâ"
- 21 "Lâ" deyenler suhen-i Fadl-ı Hûdâ'ya mutlaq
Kâfir-i müşrik olurlar qani seyf elâ ⁷⁴

62) Isto

63) U ist. divanu: safâ

64) U ist. divanu: vahdet-u ceât-i sıfati

65) U ist. divanu bez „vav“-a

66) U ist. divanu: lik

67) U ist. divanu: dedüğün

68) U ist. divanu pogrešno: gecinen

69) Iraq

70) U ist. divanu: fadl u Hudâ

71) U sarajevskom rukopisu: mensûb-i Hudâ

72) U sarajevskom rukopisu ovaj stih glasi: Mudde 'âmuz qidem-i harf u noqta bahti iken. S obzirom na stihove koji sljede, istambulsku verziju sam smatrao tačnijom.

73) U sarajevskom divanu: Haq mi dur ki edeler inkâr eyle da'vâ

74) Samo u istanbulskom divanu

22 Müdde'âsı var ise munkier-i bî-dînün eger
Pençe pençe olalum tâ gûr "la-hu kayfa yaşâ" 75

23 Hançer ü tır ise bir tıg-i du-ser be-'Ali
Qalem u lafy u suhen hatt u hurûf ü imlâ 76

24 Itden artuq da olursa n'ola qavm a'dâ
Esedullah 'Ali'dur fuqarâya melcâ

25 Mürdeler eyler iken dem-be-dem ey dil ahyâ
Nefsüm dirisidür şimdi felekde 'ayâ

26 Hem-cenâhum olali zülf-i hümâyûn-ı habib
Qanadumla uçayor 77 Qâf usfuqda 'Anqâ

27 Su'le-i nârdur u nem ana pertev salali
Şevqle yeri qoyup çıqdı göge şems-i duhâ

28 Hele "l-minnatu li-l-lâh" ki bu dcem Vahdetiyâ
Fadl-ı Haq ile 'Ali'dür dehnûmde gûyâ.

Prevod:

1 Otkako srcu vođa postade tačka pod „b“ u Bismilah
Od sunca jasnije mome se oku pokaza sama Božja suština

2 Tački suštine slova postaše vječni atributi
Šta je to što ima od „elifa“, „bâ“ i „tâ“ sve do „yâ“ 78

3 Otvori oči, gledaj čudo, vidi šta je tajna slova
Atributi nadjeveni Suštini samo su imena

4 Prikazao nam je Bog u licu sopstveni lik
Kao da lice nije ništa drugo sem lica istine

5 Spoznah potpuno riječ istine, Suštinu i Svojstva
Shvatih šta joj je objašnjenje, komentar i skidanje koprene

6 Sura „Sedam ajeta“ 79, Fatiha i „Majka Knjige“ 79
Lice poput mjeseca, veličina realnosti Božje i svjetlo pravog puta

75) U sarajevoškom divanu ovaj stih dolazi poslije 23. stiha. Odlučio sam se za poređak stihova kako stoje u istambulskom rukopisu jer mi se čini logičniji.

76) U ist. divanu pogrešno: hurûf-i imlâ

77) udžuyor

78) Imena slova u arapsko-perzijском alfabetu.

79) Drugi nazivi za prvu „otvarajuću“ suru Kur'ana.

- 7 Jezgro svih knjiga postaše 32 slova, ali
Jezgro 32 slova, o srce, postade tačka pod slovom „b“
- 8 Tačka bješe Suština, govor i priča njena Svojstva
To pobiti neće moći niko nikada
- 9 Tačka postade Neizgovorena, a slova Izgovorena Riječ
„Božji med Ali, zaista je on jedan i mudar“⁸⁰
- 10 Hvala Bogu što su Njegova suština i svojstva jedno
Uistinu smo Njegovom jedistvu mi svjedoci srcem i dušom
- 11 Kako da spozna jedinstvo Suštine⁸¹ i Svojstva taj nezNALICA
Koji, došavši do riječi, viče i galami o značenju
- 12 Oko tjelesnog ne vidi suštinu ni svojstva Istine⁸²
Kao što slijepac ne može shvatiti značenja ni riječi
- 13 Ali, ako upitaš ko su slijepci o kojima govorim
Slušaj sada, ovo ti je skraćeno objašnjenje
- 14 To je grupa nezNALICA koji se izdaju za ljude od spoznaje
I čije je ime „učeni“ i „odlični“
- 15 Udaljio Bog svakog od takve vrlinc i vještine
Koja onom ko je posjeduje daje oholost, taštinu i dvoličnost
- 16 Sa toliko oholosti, neumjerenosti i nadmcnosti, srce
Da oni budu nasljednici tajne, poslanika, Bože sačuvaj!⁸³
- 17 Mi smo ti čijeg je viđenja svjedok nebo i zemlja
Mi smo ti čijoj je spoznaji vođa Fazlullah
- 18 MI smo ti čije je lice vječno očitovanje drevnoga Kur'ana
Pošto je samo povezano s njegovim osnovama
- 19 Dok je dokaz našeg potraživanja prvenstvo plemenite porodice⁸⁴
Bog će za nepravdu optužiti one koji to poriču
- 20 Iako su čvrsti svjedok i dokaz i osnov svjedočenja
Nerazumno odbijaju naše dokaze i govore: „ne, ne“
- 21 Oni koji potpuno niječu riječi Fazlullahove
Mnogobošci su i nevjernici, hajde, gdje ti je mač!

80) Na arapskom jeziku

81) Handžić riječ „dât“ prevodi kao „osoba“ mada je očito da se ovdje radi o teološkim terminima „Božja suština“ (dât) i „Božji atributi“ (sifât).

82) tj. Boga

83) Stihove od 11-16 objavio je M. Handžić u svom članku („Vahdeti“, Glasnik IVZ, broj 5-6, Sarajevo 1936. str. 197 8 198)

84) Misli se na Poslanikovu porodicu, tj. na Alija i imame. Iz ove, kao i još nekih pjesama, vidljivo je Vahdetijevo otvoreno zastupanje ši'izma, što je zapazio i Handžić.

- 22 Ako bude tražio nevjernik i bezbožnik
Klaćemo se do groba, „pa kako hoće“⁸⁵
- 23 U Alija je bodež i strijela i dvosjekli mač⁸⁶
Pero i govor i riječ, linija, slovo i diktat
- 24 I od pasa gorj ako postanu ljudi jedni drugima neprijatelji
„Božji lav“⁸⁷ Ali je sirotinji zaštita
- 25 Dok ona svakim trenom mrtve proživljava, ej srce .
Moja duša nemoćna sada nebom tumara
- 26 Otkako pratilec postade carski soluf dragin
Horizontima planine Kâf⁸⁸ na mojim krilima leti Anka⁸⁹
- 27 Pošto je rosa raspršila sjaj plamena vatre
On se s čežnjom povukao i na nebo se uspelo jutarnje sunce
- 28 Iznad svega, hvala Bogu što sada, Vahdeti
Fazlullah i Ali kroz moja usta govore.

SUMMARY

THE KASIDA OF AHMED VAHDETI FROM HIS SARAJEVO DIVAN

Ahmed Vahdeti, the Bosnian 16th century poet and a member of the heretic al-Hurifi sect left behind a *Divan* of poems in Turkish. The manuscript collection of the Ghazi Husref-Bey Library in Sarajevo contains one of two (unfortunately, both incomplete) copies of the manuscript of Vahdeti's *Divan*. Among the 48 poems that the Sarajevo manuscript contains, there are only two *kassidas* whose Serbo-Croatian translation with a critical commentary was made by the present author. The content of the *kassidas*, like the content of most of Vahdeti's poems, are eulogies of the founder of the Hurufi sect Fadlallah Estrabadi, satires on local religious authorities, as well as an exposition of the fundamentals of Hurufi teaching.

85) Na arapskom jeziku

86) Legendarna Alijeva sablja sa dvije oštice

87) „Božji lav“ (Asadullâh) je jedan od nadimaka četvrtog halife Alija.

88) Mitološka planina koja okružuje svijet

89) Mitološka ptica, Feniks